

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik CIX

Nr 2

WARSZAWA 2002

**POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII**

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Założony przez Xawerego Liskego
w 1887 roku

**ROCZNIK CIX
2002**

2

**WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
Warszawa 2002**

KOMITET REDAKCYJNY

Jacek Banaszkiewicz, Marian Biskup, Stanisław Bylina, Marian Dygo (zastępca redaktora), Adam Galos, Magdalena Hułas, Leszek Jarmański (sekretarz), Jerzy Jedlicki, Marcin Kamler, Tomasz Kizwalter (zastępca redaktora), Wojciech Kriegseisen (redaktor), Czesław Madajczyk, Jerzy Michalski, Roman Michałowski, Jan Molenda, Edward Potkowski, Henryk Samsonowicz, Jacek Staszewski, Józef Szymański, Stanisław Trawkowski, Roman Wapiński, Romuald Wojna (zastępca redaktora), Andrzej Wyczański, Jerzy Wyrozumski

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
00–272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 831 02 61
e-mail: kh@ihpan.edu.pl
<http://www.kh.semper.pl>

Adiustacja: Bogusława Pilch

© Copyright by

Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*
Warszawa 2002

© All right reserved. No part of this book may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means
without the prior permission of the publishers,
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów tej
publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia
Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk
oraz Wydawnictwa Naukowego Semper

Publikacja dofinansowana przez Komitet Badań Naukowych

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*

ul. Bednarska 20a, 00–321 Warszawa
tel./fax: (0 22) 828 49 73
e-mail: semper@semper.pl
<http://www.semper.pl>

PL ISSN 0023–5903
Nr indeksu 363103

SPIS TREŚCI

Wiesław Długokęcki, Elżbieta Kowalczyk, Opis granicy Mazowsza z państwem zakonu krzyżackiego z XIV wieku	5
Edward Opaliński, Zjazd w Jędrzejowie w 1576 roku	15
Jerzy Dygdała, Antystanisławowska i prosaska publicystyka doby bezkrólewia 1733 roku (dzieła, autorzy, rozpowszechnianie)	41
Marian Kozaczka, Gospodarka leśna ordynacji zamojskiej (1918–1939)	61
Henryk Słabek, Chłopi–robotnicy, robotnicy–chłopi, robotnicy–działkowicze (1945–1989)	77

PRZEGLĄDY — POLEMIKI — PROPOZYCJE

Maciej Janowski, O historię liberalizmu polskiego w XIX wieku (w odpowiedzi na artykuł Nikodema Bończy–Tomaszewskiego)	101
Nikodem Bończa–Tomaszewski, Antynomie liberalizmu antyliberalnego — dyskusji z Maciejem Janowskim ciąg dalszy	119

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Andrzej Karpiński, W średniowiecznych i wczesnonowożytnych przytułkach	123
--	-----

*

Ch. Lübke, <i>Fremde im östlichen Europa. Von Gesellschaften ohne Staat zu verstaatlichten Gesellschaften (9.–11. Jahrhundert)</i> — Jerzy Strzelczyk	135
<i>Europas Mitte um 1000</i> , red. A. Wieczorek, H.–M. Hinz, <i>Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie</i> , t. 1–2, Katalog — Jerzy Strzelczyk	139
G. Labuda, <i>Św. Stanisław biskup krakowski, patron Polski. Śladami zabójstwa, męczeństwa, kanonizacji</i> — Jerzy Wyrozumski	142
<i>Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w Turawie w dniach 6–8 V 1999 r. przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego i Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego</i> , red. M. Derwich, A. Pó-bóg–Lenartowicz — Leszek Zygmier	144
H. Boockmann, <i>Wege ins Mittelalter. Historische Aufsätze</i> , red. D. Neitzert, U. Israel, E. Schubert — Marian Biskup	148
K. Bracha, <i>Teolog, diabeł i zabobony. Świadectwo Mikołaja Magni z Jawora De superstitionibus (1405 r.)</i> — Paweł Kras	151
P. Wróbel, <i>Krzyż i Półksiężyc. Zachodnie Bałkany wobec Turcji w latach 1444–1463</i> — Dariusz Kołodziejczyk	156
Ch. Motsch, <i>Grenzgesellschaft und frühmoderner Staat. Die Starostei Draheim zwischen Hinterpommern, der Neumark und Großpolen (1575–1805)</i> — Bogdan Wachowiak	157
H. Palkij, <i>Sejmy 1736 i 1738 roku. U początków nowej sytuacji politycznej w Rzeczypospolitej</i> — Jerzy Dygdała	161
H. Spenkuch, <i>Das Preussische Herrenhaus. Adel und Bürgertum in der Ersten Kammer des Landtages 1854–1918</i> — Lech Trzeciakowski	165

<i>Politické programy českých národních stran v letech 1860–1890</i> , wyd. P. Cibulka — Jerzy Tomaszewski	169
J. Eisler, <i>Grudzień 1970. Geneza, przebieg, konsekwencje; Grudzień 1970 w dokumentach MSW</i> , wyd. J. Eisler — Antoni Dudek	171

KRONIKA

X kongres dyplomatyki: średniowieczny dokument sądowy — Tomasz Jurek	175
Krajobraz kulturalny a religia — Jerzy Strzelczyk	176
Konferencja „Die Adelsrepublik Polen und das Königtum in Preußen. 300 Jahre königsberger Krönung” — Grzegorz Kucharczyk	178

IN MEMORIAM

Alina Barszczewska-Krupa (7 V 1932 – 10 VIII 2001) — Grzegorz Markie- wicz	181
---	-----

KOMUNIKATY

Informacja o powstaniu Towarzystwa Historii Edukacji	185
Odezwa Komitetu Przygotowawczego I Kongresu Mediewistów Polskich	186
Komunikat o przyznaniu Nagrody im. Adama Heymowskiego za lata 2000–2001	187

LISTY DO REDAKCJI

W sprawie autorstwa artykułu <i>Charakter narodowy Polaków</i> — Tomasz Szarota	189
--	-----

CONTENTS

Wiesław Długokęcki, Elżbieta Kowalczyk, A Description of the Fourteenth-century Border between Mazovia and the Teutonic Order State	5
Edward Opaliński, The Jędrzejów Convention of 1576	15
Jerzy Dygdała, The Anti-Stanisław and Pro-Saxon Publicistic of the Inter- regnum of 1733 (Works, Authors, Dissemination)	41
Marian Kozaczka, Forestry in the Zamoyski Estate (1918–1939)	61
Henryk Słabek, Peasants–Workers, Workers–Peasants, Workers–Garden Plot Owners (1945–1989)	77
REVIEWS — POLEMICS — PROPOSITIONS	101
CRITICAL ARTICLES — REVIEWS	123
CHRONICLE	175
IN MEMORIAM	181
ADVERTISEMENTS	185
LETTERS TO THE EDITOR	189

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	– Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AGAD	– Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ	– <i>Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie</i>
AP	– Archiwum Państwowe
APH	– „Acta Poloniae Historica”
ASWK	– <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWP	– <i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego</i>
BC	– Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ	– Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	– Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN	– Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	– Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU–PANKr.	– Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	– Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
CAW	– Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	– <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae</i> , Wrocław 1956–1964
CPH	– „Czasopismo Prawno–Historyczne”
DN	– „Dzieje Najnowsze”
KDKK	– <i>Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej</i> , Kraków 1874–1883
KDM	– <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , Kraków 1876–1905
KDMaz.	– <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis</i> , Warszawa 1919
KDP	– <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , Warszawa 1847–1887
KDW	– <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , Poznań 1877 nn.
KH	– „Kwartalnik Historyczny”
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
MGH	– <i>Monumenta Germaniae Historica</i>
MGH SrG	– <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum rerum Germanicarum</i>
MGH SS	– <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptorum</i>
MK	– Metryka Koronna
MPH	– <i>Monumenta Poloniae Historica</i>
mps	– maszynopis
n.	– i następna
nn.	– i następne
OiRwP	– „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit.	– opus citatum
PH	– „Przegląd Historyczny”
PL	– <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris 1878–1890
por.	– porównaj
przyp.	– przypis

PSB	– <i>Polski Słownik Biograficzny</i>
RDSG	– „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	– redaktor, redakcja
RH	– „Roczniki Historyczne”
rkp.	– rękopis
RWHF PAU	– „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874–1891
	– „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891–1918
	– „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	– „Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921–1928/1929
	– „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929–1952
	– <i>Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności</i> , Kraków 1992–
SDRE	– „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	– <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	– „Studia Historyczne”
SIRIO	– <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obščestva</i>
Sobótka	– „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	– <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SSS	– <i>Słownik Starożytności Słowiańskich</i>
St. Źr.	– „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	– sygnatura
VL	– <i>Volumina Legum</i>
wyd.	– wydanie, wydał
z.	– zeszyt
ZH	– „Zapiski Historyczne”
zob.	– zobacz

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylic- kiego	Transli- teracja	Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylic- kiego	Transli- teracja	Język
1	А а	A a	b b u m r s u	27	Р р	R r	b b u m r s u
2	Б б	B b	b b u m r s u	28	С с	S s	b b u m r s u
3	В в	V v	b b u m r s u	29	Т т	T t	b b u m r s u
4	Г г	G g	b b u m r s u	30	Ѓ ģ	Ć ć	s
5	Д д	D d	b b u m r s u	31	Ќ ќ	Ķ ĳ	m
6	Ђ ђ	Đ đ	s	32	У у	U u	b b u m r s u
7	Ѓ ģ	Ġ ġ	m	33	Ў ў	Ŭ ŭ	b
8	Е е	E e	b b u m r s u	34	Ф ф	F f	b b u m r s u
9	Ё ё	Ë ë	b r	35	Х х	H h	b b u m r s u
10	Є є	Ê ê	u	36	Ц ц	C c	b b u m r s u
11	Ж ж	Ž ž	b b u m r s u	37	Ч ч	Č č	b b u m r s u
12	З з	Z z	b b u m r s u	38	Џ ѓ	Ď ď	m s
13	С с	Ž ž	m	39	Ш ш	Š š	b b u m r s u
14	И и	I i	b b u m r s u	40	Щ щ	Ŝ ŝ	b u r u
15	І і	Ì ì	b r u	41	Ъ ъ	" "	b b u r
16	Ї ї	Ĭ ĭ	u	42	Ы ы	Y y	b r
17	Ј ј	Ǧ ǧ	m s	43	Ь ь	' '	b b u r u
18	Ў ў	J j	b b u r u	44	Э э	È è	b r
19	К к	K k	b b u m r s u	45	Ю ю	Û û	b b u r u
20	Л л	L l	b b u m r s u	46	Я я	Â â	b b u r u
21	Љ љ	Ľ ľ	m s	47	' '	' '	b b u m r s u
22	М м	M m	b b u m r s u	48	Г г	Ĝ ĝ	b b u
23	Н н	N n	b b u m r s u	49	Ђ ђ	Ě ě	b b r
24	Њ њ	Ŋ ŋ	m s	50	Ж ж	Ǻ ǻ	b u
25	О о	O o	b b u m r s u	51	Ө ө	Ɔ ɔ	r
26	П п	P p	b b u m r s u	52	В в	Ỳ ỳ	r

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.

** Występuje w dawnej pisowni.

Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy kwartalne.

- W kraju
 - urzędy pocztowe oddawcze, właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora, oraz doręczyciele w miejscowościach, gdzie dostęp do urzędu jest utrudniony;
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-11 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty.
- Ze zleceniem wysyłki do innych państw:
 - dział kolportażu Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73; wpłaty należy kierować na konto: PKO BP VII Oddział w Warszawie, Nr 10201071-109628-270-11 z zaznaczeniem na blankiecie przelewu tytułu czasopisma i okresu prenumeraty; dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Cena w prenumeracie w 2003 roku w kraju wynosi **16 zł** za numer. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę (pocztą zwykłą) jest w Europie o 100%, a w krajach pozaeuropejskich o 200% wyższa od krajowej.

Terminy przyjmowania przedpłat przez Wydawnictwo Naukowe Semper oraz przez Poczta Polską (tylko prenumerata krajowa):

- do 25 XI na I kw. roku następnego
- do 25 II na II kw.
- do 25 V na III kw.
- do 25 VIII na IV kw.

Wcześniejsze i bieżące numery można nabywać w Dziale Handlowym Wydawnictwa Naukowego Semper, ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, tel./fax: (p-22) 828 49 73. Również można je zamawiać we wszystkich księgarniach naukowych i akademickich (cena 1 egz. w tych księgarniach może różnić się od ceny w Wydawnictwie).

Subscription orders (17 US\$ per copy, 68 US\$ per year) available through the local press distributors or through the Foreign Trade Enterprise ARS POLONA, 00-068 Warszawa, Krakowskie Przedmieście 7, Poland, or directly through

WYDAWNICTWO NAUKOWE SEMPER

ul. Bednarska 20A, 00-321 Warszawa, Poland
tel./fax: (p-22) 828 49 73
<http://www.semper.pl>

Commercial restriction for this copy: FOR SALE IN POLAND ONLY!